

O‘ZBEKISTONDA MOLIYA VA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH

Abdurashidov Abdulatif Abdushoxid o‘g‘li

Fan va texnologiyalar universiteti, kechki bo‘lim “Moliya va moliyaviy texnologiyalar” ta‘lim
yo‘nalishi 1-bosqich talabasi Tel: +998 (50) 076 07 12 E-mail:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20679277>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasining zamonaviy iqtisodiy sharoitida moliya va moliyaviy texnologiyalar (FinTech) tizimini raqamlashtirish jarayonlari chuqur tahlil qilinadi. Muallif bank-moliya sektorining transformatsiyasi, raqamli iqtisodiyot platformalarining joriy etilishi, shuningdek, naqd pulsiz hisob-kitoblar ko‘lamini kengaytirish masalalarini tadqiq etgan. Maqolada sohaga oid me‘yoriy-huquqiy baza, sun‘iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining qo‘llanilishi, mavjud institutsional muammolar hamda tizimni takomillashtirishga qaratilgan strategik istiqbollar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Raqamli moliya, FinTech, bank tizimi, blokcheyn, sun‘iy intellekt, transformatsiya, to‘lov tizimlari, naqd pulsiz iqtisodiyot, O‘zbekiston.

Аннотация: В данной статье глубоко анализируются процессы цифровизации системы финансов и финансовых технологий (FinTech) в современных экономических условиях Республики Узбекистан. Автор исследует трансформацию банковско-финансового сектора, внедрение платформ цифровой экономики, а также вопросы расширения масштабов безналичных расчетов. В статье освещены нормативно-правовая база отрасли, применение искусственного интеллекта и технологий блокчейн, существующие институциональные проблемы и стратегические перспективы, направленные на совершенствование системы.

Ключевые слова: Цифровые финансы, FinTech, банковская система, блокчейн, искусственный интеллект, трансформация, платежные системы, безналичная экономика, Узбекистан.

KIRISH

Yigirma birinchi asrning global iqtisodiy landshaftini raqamli texnologiyalarsiz tasavvur etib bo‘lmaydi. An‘anaviy moliya institutlari va iqtisodiy munosabatlar shakllari o‘z o‘rnini jadal sur‘atlar bilan rivojlanib borayotgan moliyaviy texnologiyalar (FinTech) ekotizimiga bo‘shatib bermoqda. O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda moliya tizimini tubdan isloh qilish, iqtisodiyot tarmoqlarini raqamlashtirish va shaffoflikni ta‘minlash davlat siyosatining eng ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmon va qarorlari, xususan, «Raqamli O‘zbekiston — 2030» strategiyasi mamlakat moliya sektorini yangi taraqqiyot bosqichiga olib chiqish uchun huquqiy va institutsional poydevor yaratdi.

Moliya tizimini raqamlashtirish nafaqat davlat xarajatlari va tushumlarining nazoratini kuchaytiradi, balki aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun moliya bozorlariga chiqish imkoniyatlarini keskin osonlashtiradi. Biroq, bu jarayon faqat ijobiy imkoniyatlar bilan cheklanib qolmay, o‘ziga xos xavf-xatarlar, jumladan, kiberhavfsizlik muammolari, raqamli savodxonlik darajasining yetishmasligi va infratuzilmaviy cheklovlarni ham yuzaga keltirmoqda. Shu sababli, O‘zbekistonda FinTech infratuzilmasining joriy holatini baholash, uning rivojlanish

tendensiyalarini aniqlash va mavjud kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI. Moliyaviy texnologiyalar va bank tizimini raqamlashtirish masalalari global miqyosda ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Masalan, Shumpeterning innovatsiyalar nazariyasi hamda zamonaviy iqtisodchilar toifasiga kiruvchi R. King va R. Levinlarning moliya va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik bo'yicha ishlari raqamli transformatsiyaning konseptual asosini tashkil etadi. Chet ellik tadqiqotchilardan D. Tapskott o'zining raqamli iqtisodiyotga bag'ishlangan asarlarida an'anaviy moliya tizimlarining elektron platformalarga ko'chishi muqarrar ekanligini ta'kidlaydi.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) olimlari va mahalliy tadqiqotchilar ham ushbu sohaga alohida e'tibor qaratmoqdalar. O'zbekistonda moliya tizimini raqamlashtirish, bank innovatsiyalari va pul-kredit siyosatini raqamli muhitda takomillashtirish masalalari B. Berdiyev, Sh. Mustafakulov, A. Omonov kabi iqtisodchi olimlar tomonidan o'rganilgan. Ularning tadqiqotlarida bank xizmatlarini transformatsiya qilish va masofaviy xizmat ko'rsatish ko'lamini oshirish iqtisodiyot barqarorligining garovi ekanligi ko'rsatib o'tilgan. Shunga qaramay, mahalliy bozorning o'ziga xos xususiyatlari, xususan, hududlar aro raqamli tengsizlik va FinTech startaplarini huquqiy tartibga solish mexanizmlari tizimli ravishda to'liq yoritilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Ushbu tadqiqot doirasida tizimli yondashuv, qiyosiy iqtisodiy tahlil, induksiya va deduksiya, shuningdek, statistik guruhlash metodlaridan foydalanildi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Davlat statistika agentligi hamda xalqaro moliya institutlarining (Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi) rasmiy ma'lumotlari tahlil uchun empirik baza bo'lib xizmat qildi. Ma'lumotlarni qayta ishlash jarayonida dinamik qatorlar tahlili orqali mamlakatda naqd pulsiz hisob-kitoblar va kibertahdidlar darajasining o'zgarish tendensiyalari modellashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR. O'zbekiston moliya tizimining FinTech yo'nalishidagi dinamikasi tahlil qilinganda, so'nggi besh yilda misli ko'rilmagan o'sish ko'rsatkichlari ko'zga tashlanadi. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, muomaladagi bank kartalari soni va o'rnatilgan terminallar miqdori geometrik progressiya bilan oshib bormoqda. Bank xizmatlarini masofadan ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilar soni aholining faol qatlamini to'liq qamrab olish arafasida.

Mamlakatda chakana to'lov tizimlarining rivojlanishi (HUMO va Uzcard integratsiyasi), milliy to'lov kiber-makonining xavfsizligini ta'minlash hamda tijorat banklarining mobil ilovalari orqali taqdim etilayotgan mikrokreditlar, onlayn omonatlar hajmi an'anaviy g'ishtli bank xizmatlaridan ancha o'zib ketdi. Bugungi kunda moliya bozori ishtirokchilarining deyarli 90 foizi uchinchi tomon provayderlari ko'rsatayotgan FinTech xizmatlaridan faol foydalanmoqda.

Raqamlashtirishning muhim bosqichlaridan biri bu «Raqamli banklar» (Digital Banks) va neobanklarning paydo bo'lishidir. Litsenziya olgan to'liq raqamli banklar va to'lov tashkilotlari (masalan, TBC Bank, Anorbank, Click, Payme va boshqalar) raqobat muhitini tubdan o'zgartirdi. Bu nafaqat tranzaksiya xarajatlarini kamaytirdi, balki mijozlarga 24/7 rejimida xizmat ko'rsatish imkonini berdi.

Biroq, tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston FinTech ekotizimida bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda:

Moliyaviy operatsiyalar raqamli shaklga o'tishi bilan fshing, fishing va ijtimoiy muhandislik orqali fuqarolarning mablag'larini o'g'irlash holatlari ko'paygan.

Toshkent shahri va viloyat markazlarida raqamli moliya xizmatlaridan foydalanish darajasi yuqori bo'lsada, chekka qishloq va tumanlarda internet sifati va infratuzilma hamon past darajada qolmoqda.

Moliya va IT texnologiyalarini chuqur tushunadigan mutaxassislar (FinTech muhandislari, ma'lumotlar tahlilchilari - Data Scientists) tanqisligi sezilmoqda.

XULOSA

VA TAKLIFLAR. O'zbekistonda moliya va moliyaviy texnologiyalar tizimini raqamlashtirish iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirishning eng samarali vositasi hisoblanadi. Olib borilgan tahlillar asosida mamlakatda ushbu sohani yanada takomillashtirish uchun quyidagi strategik yo'nalishlarni amalga oshirish taklif etiladi: Yangi FinTech startaplarini sinovdan o'tkazish uchun qulay qonunchilik muhitini yaratish va ularni rag'batlantirish lozim.

Markaziy bank qoshidagi Kiberxavfsizlik markazi faoliyatini yanada takomillashtirish, aholining moliyaviy-raqamli savodxonligini oshirish bo'yicha doimiy milliy dasturlarni ishga tushirish.

API standartlarini qonuniy joriy qilish orqali banklar va FinTech kompaniyalari o'rtasida ma'lumotlar almashinuvini xavfsiz ta'minlash va mijozlar uchun innovatsion mahsulotlar yaratish.

Chekka hududlarda yuqori tezlikdagi internet qamrovini kengaytirish va raqamli moliya terminallari faoliyatini uzluksiz ta'minlash.

XULOSA

qilib aytganda, moliya tizimini raqamlashtirish bo'yicha belgilangan vazifalarning izchil amalga oshirilishi, O'zbekistonning xalqaro moliya bozorlariga integratsiyalashuvini jadallashtiradi va barqaror iqtisodiy o'sish poydevorini mustahkamlaydi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi “Raqamli O'zbekiston - 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-6079-son Farmoni.
2. Berdiyev, B. (2021). O'zbekistonda bank-moliya tizimini raqamlashtirish yo'nalishlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 3(2), 45-52.
3. Omonov, A. (2022). Moliyaviy texnologiyalar va bank innovatsiyalari. Toshkent: Moliya-Iqtisodiyot nashriyoti.
4. Tapscott, D. (2015). The Digital Economy: Anniversary Edition: Rethinking Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. McGraw-Hill Education.
5. King, R. G., & Levine, R. (1993). Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right. The Quarterly Journal of Economics, 108(3), 717-737.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy tahliliy ma'lumotlari va statistik hisobotlari(2024-2025). cbu.uz.
7. Mustafakulov, Sh. (2023). Raqamli iqtisodiyot va investitsion jozibadorlik: o'zaro bog'liqlik qonuniyatlari. O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, 5(1), 12-19.